

U *trećem* dijelu (165–454) prikazane su godine trpljenja, sve od sramnog sudskog postupka 1946. godine pa do Stepinčeve mučeničke smrti. U tom dijelu ima vrijednih doprinosa o Stepincu i o njegovu odnosu prema Srbima i Židovima, prema Slovencima... Vrijedna su i svjedočanstva koja su o Stepincu iznijeli veliki ljudi poslijeratnoga vremena Churchill, Toynbee, Claudel, Breier, Osservatore Romano, The New York Times i drugi.

Knjiga je dragocjena: sadrži izvanredno važne tekstove koji osvjetljaju lik kardinala Stepinca. Tekstove čitamo s lakoćom i s velikim zanimanjem, ta radi se o čovjeku koji nas sve fascinira sa svojim nastupom i svojim životom.

Adalbert Rebić

MARKO PRANJIĆ (priređio), *BIBLIJA U KATEHEZI*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1992, 139 stranica.

U ovom je djelu Marko Pranjic sabrao radove sa Zimske katehetske škole koja je bila posvećena temama Markova evanđelja.

Prvi je rad, »*Biblija u katezi*«, djelo Marka Pranjica (str. 7–21). U njem pisac istražuje povijest biblijske kateheze, njezine trenutačne tendencije, određuje joj dimenzije i dovodi je u suodnos s didaktikom, hermeneutikom i s drugim vrijednostima. Osobito se zadržava kod školske Biblije i dječje Biblije. U posljednjem dijelu raščlanjuje neke starozavjetne i novozavjetne teme.

U drugom članku, »*Evanđelje – Božje ili ljudsko djelo*« (str. 22–28), Alfred Schneider istražuje *Evanđelje* kao Božje i ljudsko djelo. Sva četiri evanđelja imaju tri svojstva: 1. To su istinita svjedočanstva. Pisci izričito tvrde da ne pričaju priče nego izvješćuju o stvarnim događajima. Kao takve ih je Crkva prihvatila i uvrstila u svoj Kanon, popis svetih knjiga koje su zauvijek mjerodavna norma vjere i života. 2. Evanđelja su svjedočanstva vjere, vjerskog razmišljanja, doživljaja srcem a ne mehaničkog ponavljanja. Zato su i kadra roditi život. Ta svjedočanstva izviru iz vjerske refleksije pa zato i potiču na nju. Sveto pismo želi da se o njemu razmišlja pojedinačno i u zajednici, da ga tumačimo i uvijek nanovo pod vodstvom Duha Svetoga otkrivamo, a ne tek mehanički ponavljamo. 3. Evanđelja su napokon otvorena svjedočanstva. Njihova istina sadrži više nego što riječi izričito kažu. Ovaj višak istine Svetoga pisma otkrivat će Crkva do kraja svijeta i nikada ga neće u potpunosti iscrpiti.

U trećem članku »*Uskrs kod Marka i ostalih sinoptika*« (str. 29–46) Marijan Vugdelija raščlanjuje biblijsku temu *uskrsnuća*. Evanđeoska izvješća o uskrsnuću su svjedočanstva vjere. Uskrsnuće je otajstvo. Opisi uskrsnuća u evanđeljima zapravo su tumačenja činjenice praznoga groba (tako Vugdelija!) i Isusovih ukazanja nakon smrti.

U četvrtom članku »*Prikaz Isusove muke u Markovu evanđelju*« (str. 47–55) Ivan Dugandžić raščlanjuje biblijski opis Isusove muke i smrti. U vrijeme kad Marko piše evanđelje ne postavlja se više problem Isusove muke i smrti. One su već u predmarkovskom izvješću protumačene kao od Boga predviđeno djelo spasenja. Marku se postavljalo pitanje kako to pomiriti s Isusovim životom, kako povezati njegovu mesijansku svijest i moćno djelovanje s nemoći

njegove smrti. Pritom je bilo posebno važno što je Isus sam mislio o svojoj muci i smrti. Izvješće o muci stoji u literarnom smislu na kraju Evanđelja, ali ono u Markovoj zamisli djela postoji od samog početka. Drugim riječima, on pokazuje Isusov život polazeći od njegove muke i smrti. Samo Isusovo djelovanje prikazano je tako da, počevši od Galileje, dosljedno ide prema svom vrhuncu u Jeruzalemu, mjestu muke i smrti. Marko se pobrinuo da zabilježi takve scene i Isusove riječi koje sjenu križa bacaju na čitavo njegovo djelovanje od samog početka.

U petom članku »*Ljudske crte Isusa iz Nazareta kod Marka*« (str. 56–63) Josip Baloban pokušava skicirati najvažnije ljudske crte Isusa iz Nazareta prema evanđelistu Marku te na taj način približiti Isusovu ljudskost i ujedno je učiniti privlačnom suvremenom vjeroučitelju. Pored dimenzije Božjeg sinovstva, Isusova ljudskost je uzrok da se o njemu može govoriti kao o divnom čovjeku i o čovjeku za sva vremena. Svojim životnim stavom i osobnim ponašanjem Isus je djelovao očaravajuće i sablaznjavajuće. Bio je jednostavno čovjek koji je znao zapanjiti i čija je dobrota očaravala. Jednako tako Isus je u odnosu na svoje suvremenike i u odnosu na njihova shvaćanja djelovao sablažnjavajuće. Neoženjen, bez djece i obitelji nije se uklapao u tadašnje suvremeno Židovstvo koje je zasnivanje obitelji, rađanje i odgajanje djece shvaćalo gotovo kao zapovijed.

U šestom članku »*Isus čudotvorac s posebnim osvrtom na Markovo evanđelje*« (str. 64–72) Adalbert Rebić obrađuje čudesa u Markovu evanđelju. On ih prikazuje kao male vjeroispovijesti ili kao evandeoske navještaje. Opisujući čudesa evanđelistu Marku nije bilo u prvom redu stalo do nekog prošlog događaja, nego do sadašnjega i budućega događaja: htio je svoje suvremenike upozoriti na sadašnjost i budućnost. Marko izvješćuje ne samo o Isusu koji je nekada liječio bolesnike, nego o uskrsnom i proslavljenom Gospodinu koji je i sada živ i koji i sada može činiti čudesa, ostvarivati na nama spasenje i otvarati nam puteve u bezizlaznim situacijama.

U sedmom članku »*Isus i njegovi učenici u Markovu evanđelju*« (str. 73–88) Mirko Nikolić nastoji pokazati kako se konstituirala prva zajednica oko Isusa i kakva je bila povezanost između nje i njezina učitelja. Zadržavajući se samo na ova dva vidika odnosa Isusa i njegovih učenika Nikolić upućuje na karakterističnost i ukazuje na bit prve kršćanske zajednice. Ona je utemeljena na pozivu što je upućen od Boga, s jedne strane, a s druge, na slobodnom odgovoru čovjeka pojedinca, odnosno čovjeka dionika zajednice. Božja inicijativa u pozivu i bezuvjetnost pristanka učenika temelj su nove vjerničke zajednice čije poslanje nije samodostatnost niti narcisoidna autosatisfakcija, nego okrenutost prema svijetu kao platformi Božjega djelovanja i preobrazbe koja će svoju puninu doživjeti u eshatonu.

U osmom članku »*Program Markova evanđelja: Približilo se Kraljevstvo Božje – vjerujte Evanđelju!*« (str. 89–95) sestra Snežana Večko sustavno razlaže pojedine pojmove oko Kraljevstva Božjega u Markovu evanđelju.

U devetom članku »*Isus i zle sile u Markovu evanđelju*« (str. 96–103) Tomislav Ivančić govori o zlim silama ili o zlu naprosto (sotona, nečisti duh, zlodusi, đavli, Beelzebul, legija, utvara, nijemi duh, nečisti duhovi i sl). Osobita vrsta zlih sila su grijesi zbog kojih mogu doći na čovjeka bolesti. Zbog grijeha su grešnici prezreni i s njima se ne smiju družiti pravovjerni Židovi.

Grieh je ropstvo i zato je Isus došao osloboditi grešnike. Izvor grijeha je ne u osobnim silama zla, nego u čovjekovu srcu i stoga Isus apelira na čovjeka da otvori svoje srce kako bi ga on od toga oslobodio. Autor upozorava da je zlo stvorena stvarnost i prema tome nema neku sudbinsku kozmičku vrijednost koja bi bila konkurentna Bogu.

U preposljednjem članku »*Prijateljstvo u četvrtom Evandelju i njegovo značenje za katehezu*« (str. 104–124) Tea Ana Filipović raščlanjuje Ivanove tekstove koji govore o prijateljstvu, o prijateljskoj ljubavi. Kroz sve Isusove prijateljske odnose vidi se da ona ima inicijativu i prijateljstvo se iskazuje kao njegov nezasluženi dar, izraz njegove ljubavi. Ta ljubav učenike čini prijateljima tako da se biti učenikom shvaća kao biti prijateljem.

U posljednjem članku »*Kršćanska nada u tekstovima Pavlovih poslanica*« (str. 125–137) Josip Stanić analizira Pavlov govor o nadi. Autor zaključuje da je kršćanska nada osnovana na slobodi i ljubavi prema Bogu koji je ujedno i konačni objekt, cilj kojemu nada teži. Temelj kršćanske nade leži na milosnom spasenjskom djelu Isusa Krista, na njegovoj otkupiteljskoj smrti i njegovu uskrsnuću. On je kršćanska nada i zato se kršćani ne oslanjaju na svoje zalaganje i svoje sile, nego prvenstveno na Boga. Stoga je nada u konačnici pozitivno rješenje svih problema, ma kako oni bili teški i kolikogod izgledali nerješivi.

Navedeni su radovi temeljito obrađeni. Pojedini člankopisci su se oslanjali na vrlo bogatu literaturu. Šteta, što nisu navodili literaturu s hrvatskog jezičnog područja (npr. Pranjić i Vugdelija), nego samo i isključivo literaturu na inozemnim jezicima. Možda nekima to izgleda »učenije«, ali domaćem čitatelju treba najprije i iznad svega ponuditi literaturu na domaćem hrvatskom jeziku. Pogotovu kad pred sobom imamo čitatelje koji loše ili nikako ne vladaju inim jezicima.

Adalbert Rebić

JAKOV JUKIĆ, *BUDUĆNOST RELIGIJE. Sveto u vremenu svjetovnosti*. Matica Hrvatska, Split, 1991, 263 stranice.

Jakov Jukić je našoj čitateljskoj javnosti već vrlo dobro poznati pisac. Već je prije nekoliko godina objavio zapaženu knjigu *Religija u modernom industrijskom društvu* i drugu knjigu *Povratak svetoga*. Godinama surađuje svojim sociološkim i religijskim doprinosima u mnogim našim časopisima. U ovom djelu on obrađuje vrlo značajnu temu: *sveto u vremenu svjetovnosti*. Većina tekstova, objavljenih u ovom djelu, već je objavljena u brojnim domaćim i inozemnim časopisima. Budući da su mnogim čitateljima časopisi nepristupačni, pisac ih je sabrao ovdje u jedno djelo. Odatle će se dogoditi koji puta da se pisac ponavlja. Međutim, to neće smetati obazrivu čitatelju. U knjizi su obrađeni sljedeći naslovi: Sociologijske metode i religiozni doživljaji (str. 11–28), Novije teorije u sociologiji religije (29–46), Fenomenologija i sociologija religije (47–65), Fenomenologija religiozne ravnodušnosti (66–82), Religija, ideologija i mentaliteti (83–98), Suvremeno otkriće nekršćanskih religija (99–142), Rasprava o novim sektama (141–162), Religija u vremenu krize svjetov-